

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, odgovorni urednik slovenskega in hrvatskega dela Jože Pahor. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 30.— — Tekoči pošt. račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 22

V Trstu, 15. novembra 1925.

Leto VI.

Nekoliko načrta za samoizobrazbo

Pri letošnji delegaciji se je sklenilo, naj bi se prihodnje počitnice vršil kmetijsko-gospodinski tečaj, za katerega naj bi se pripravili potom samoizobrazbe. Nekateri naših najdelavnejših tovarišev so se zavzeli, naj bi obstojala ta priprava iz kmetijskega pouka, tako, da bi dobilo učiteljstvo elemente strokovnega znanja. Utemeljevanje za načrt ima dva razloga: 1) učiteljstvo ne pozna po veliki večini — agronomije; 2) kmečkemu ljudstvu je treba nuditi nekaj koristnega, kar bi se storilo prav z nasveti o umnem obdelovanju, z umno živinorejo itd. Vzljubimo speč, tako pravič, kmečko kulturo, zato se poglobimo v prvine, v natančen študij kmetijstva, ne da bi postali individualisti ter se takorekoč pokmetili; pomagajmo kmečkemu življu, da si pridobimo njegovo zaupanje!

Nedvomno si tak cilj lahko vsi postavimo. Vendar se naša samoizobrazba ne more omejiti na strokovno znanje kmetijstva. Kmetijska veda ima tudi za učitelja velik pomen, ostaja pa vzlic temu tudi zanj po velikem delu le teorija (ali komaj kaj več), če ga kje izjemoma in na izreden način ne podprejo srečne okolščine. Z drugo besedo: strokovno znanje kmetijstva je danes mrtva črka, ako ne stoji za njim močna gospodarska skupina, občina ali zadruga, ki more izkoristiti strokovno znanje. Zelnjdelstvo danes ni odvisno le od strokovnega znanja, marveč od velikosti obrata, če se je mogoče tako izraziti, od uporabe moderne tehnike. Strokovno najsijajnejše izobraženi mali kmet ne bo nikdar zmožen pridelati kateregakoli živila z nižjimi ali vsaj enakimi proizvodnimi stroški kot veleposestniško gospodarstvo, ki niti nima prvovrstnih strokovnjakov. Veleposestniško gospodarstvo mora naposled uničiti malega poljedelca in je le vprašanje časa, kdaj se bo to zgodilo. Pojav je isti, kakor med malo (hišno) industrijo in med modernim veleindustrijskim obratom. Že tu ima torej takozvano umno, racionalno obdelovanje zemlje svoje ozke meje. Poleg tega obstoji »zakon o pojemajoči plodnosti zemlje«, ki dokazuje, da se z intenzivnim obdelovanjem plodnih tal nikakor ne more doseči vse, kar bi se hotelo. Tudi z umetnimi sredstvi, z gnojili, s stroji, z namakanjem itd. se zemeljska plodnost dvigne le razmeroma in nikakor ne absolutno. V rodovitnosti zemlje je meja: s pomnoženjem pridelkov se zvišajo tudi proizvodni stroški in sicer končno tako, da presegajo vrednost pridelanega.

Pa če bi tudi država z vsemi svojimi velikimi sredstvi skušala dvigniti zelnjdelstvo, če bi predvsem z gospodarskim nacionaliziranjem in zadrugištvom skušala izkoristiti današnji razvoj tehnike v prilog kmetijstvu, ni še gotovo, da bi bilo kmetu mnogo pomagano, ako ni ravnovesja med razvojem zelnjdelstva in obrti, ako ni ugodnih trgovskih pogodb z inozemstvom itd.

Naj zadoščajo le ti razlogi, da se razvidi enostranost strokovne kmetijske izobrazbe ter utesnenost nazora, naj bi se učiteljska samoizobrazba osredotočila na to panogo, posebno pa še na način golenega teoretiziranja brez naravnega sistema in brez praktičnih poskusov. Uspeh bi bil tako neznamen, da ne bi poplašal truda. Poleg tega bi se niti od daleč ne dotaknili vsega višjega, duhovnega življenja ljudstva, kar je vendar prav tako važen del vsega našega obstoja, kakor vsa snovna, materialna podlaga. V tej smeri, v poplemenitenu človeka bo učitelj, ki ima široko obzorje, lahko veliko storil, če tudi nima najmanjšega strokovnega znanja iz kmetijstva, med tem ko bo vpliv njegovega tovariša, ki je le strokovnjak, ničev in zgolj materialističen.

Naše samoizobraževalno delo se mora vršiti na širji podlagi kot je individualistična kmetijsko-strokovna. Kakor raste idejno življenje iz snovnega, tako moramo najprej snovno raziskati, da preidemo k idejnemu. Nič ni lažjega kot to. V dveh ali treh mesecih se je mogoče dobro seznaniti z gospodarskimi razmerami občine in dežele. Mogoče je v občini vsaj približno pregledati, koliko se ljudstva peča z zelnjdelstvom, z obrtjo in trgovino. Pri zelnjdelstvu je pretresti poljedelstvo (pridelki: geološke in klimatične razmere, način obdelovanja, množina, potrebe, vpliv na razvoj drugih panog), živinorejo (stanje, napredek, uvoz, izvoz; mleko, maslo, sir; pašniki; čebelarstvo itd.) ter gozdarstvo (gozdi, vrednost lesa, podelava itd.). Pri industriji in obrti je razpravljati o lesni industriji (drva, oglje, žage, mizarstvo, pohištvo itd.), o stavbeništvu (kamen, apno, opeka, cement), o tekstilni industriji, o lončarstvu, steklarstvu, usnjarstvu, mlinarstvu, o uporabi vodnih sil, o jectivah in pijačah (vino, žganje, sol, riž, olje, sladkor itd.). Pri trgovini se ugotovi uvoz in izvoz, približna vrednost, potrebe, mala trgovina, veletrgovina, denarne razmere itd.

Podatki za vse to so učiteljstvu po občinah večinoma znani in jih je lahko dobiti. Kriterij pa, kako je vse obravnavati, nekake smernice in splošna navodila se dobe v zelo uporabnem Brezgarjevem »Osnutku slovenskega narodnega gospodarstva.« Knjigo ima marsikdo in jo je povsod dobiti. Ker ni obsežna, je tudi lahko posneti vodilne misli. Pisana je preprosto in ima mnogo važnega statističnega gradiva. Priporočljiva je tudi knjiga o danskem kmetijstvu: Dr. A. H. Hollmann »Die Entwicklung der dänischen Landwirtschaft« (Verlag P. Parey), Berlin, S. W. Hedemanstrasse 10.

Od občine bi prav lahko prešli na gospodarske razmere v deželi, o katerih bi si napravili celotno sliko. V »Jadranskem almanahu« za l. 1923 in 1924 so različni sestavki, ki obravnavajo poedine predmete (mlekarnstvo in sirarstvo, planšarstvo, obrti) ter nam dajo sintezo. Tudi o zadrugištvu najdemo podatkov (Doktorič, Agnietto). O zadrugiški zakonodaji v Italiji bi se morali še posebe poučiti, kar bi bila snov tretjega meseca. Pomožna knjiga za to

je «Codice della cooperazione e formulario» (F. Coppola D'Anna, Firenze - Barbera).

Naslednji trije meseci se uporabijo za duhovno kulturo. Iz navedene snovi se dvigne samoposebi vrsta problemov, ki so silne važnosti in ki objemajo

vse žitje ljudstva, posebno na deželi. Dolžnost učiteljstva je, da jih pozna v potankosti, kar je mogoče le, če o njih razpravlja. Če proučujemo gospodarske razmere, se nam vprašanja sama pokažejo. O teh problemih pa spregovorimo pozneje.

Postani što jesi

(Nadaljevanje.)

Glavno je — valja se roditi za nešto.

Glavno je, da je tu jedro, zdravo za život sposobno seme, koje će se namešteno u njemu prikladnu zemlju, u ambijent u našem slučaju, pod stanovitim ugodnim uvjetima razviti u stablo i ploditi. Seme su naše sposobnosti. Sposobnosti se nalaze u duhu i mozgu. Mozak deteta, kojemu su roditelji, dedovi, pradedovi zanatlije, poljodolci ili umni radnici, bit će najveće sposobno da bude i postane zanatlijom, poljodolcem ili intelektualcem. Jer dugoveki **isti posao** u dugom neprekidnom nizu pokolenja fiziološki upliva na mozak i živčevlje ojačavši im dobitično staniče. Jer, moramo znati, čovečiji mozak, u kojemu je sedište svega duhovnog, moralnog i intelektualnog života, raskomada ga na više grupacija, uzlova, čvorova taj rečeni intelektualni i moralni posao; pak stoja da **mišljenje** u jednom pravcu budi i jača jedno mozgovno staniče, mišljenje u drugom pravcu drugo, a mišlje u trećem pravcu opet treće staniče. Prema tomu stvari težački posao jedne mozgovne čvorove, strogo duhovni život opet druge čvorove; umetnost treće, računstvo četvrte i tako dalje. A čovek misli samo tačda kada **mora misliti**, a misli i rađači telesno, a najviše **učenjem** apstraktne znanosti.

Najmanje muke mišljenja potrebuje nomad, pastir i lovac, više poljodolac, obrtnik, zanatnik, a najviše umetnik i učenjak. Divljak misli najmanje, zato mu je mozak jednostavan, jednovrstan, bez uzlova — tabula rasa. Divljak može umno napredovati ženidbom sa kulturnom osobom, ili stolecima vršeci poslove i zanimanja što iziskuju mišljenje, koje bi u vremenu njegov mozak **disponovalo** za neki duhovni život u nekom pravcu. Naravno je dakle, da je neko dete najveće sposobno, disponovano za trgovinu, ako su mu to bili roditelji i ostali predaci. Mozgovne stanice neke umetničke obitelji postigle su najviši razvitak, ako je danas umetnik na glasu, a sav rod mu i predaci bili ljubitelji i gojitelji umetnosti. Ako se nekom geniju, kao kulminaciji mozgovne sile, rodi sin malih ili nikakvih sposobnosti, to je znamenje bolesti ili da je tu započela degeneracija, što obično nastupa iza svakog stepena razvitka, ili je dete baštinilo neke druge sposobnosti kojeg drugog za umetnost ne disponovanog rođjaka. Inače vredi pravilo, da deca roditelja srednje sposobnosti, dakle roditelja, koji se tek nalaze na putu razvitka u nekom stanovitom pravcu, recimo za obrtnika, od takovih roditelja rađaju se obično deca njihovih nagnuća, dakle i sposobnosti. Deca baštine sposobnosti najpre od svojih roditelja, a možda još više od ostalih njihovih predaka. Zenidbama se neke sposobnosti jačaju, a druge slabe; prema tomu, kakova je roda i kolena otac i majka. Mešanjem krvi i križanjem rađaju se deca raznih dispozicija i sposob-

nosti; odatle razlika u talentima i nagnućima rojene braće.

Mnenja sam, da bi morali inteligentan mladić i devojka pri sklapanju braka uzeti u obzir i svoja duševna nagnuća i vlastitosti, jer zlo seme — zao plod.

Dati ćemo dakle svu važnost poslovičama: Plod ne pada daleko od stabla; kakav otac takav sin, kakva majka takva kći; kakvo drvo takav klin. I ona poznata je fiziološko opravdana: Poeta nascitur (pesnik se rodi), jer narav ne pozna ni skokova, a još manje slučajnosti i iznenadjenja. Priroda ne pozna revolucije; u njoj se sve rađa, preporoda, razvija, usavršuje postepeno, evolucionistički: od semena i embriona i zametaka dalje do potpuna bića. Nema čudovišta u kući, ni u selu, ni u zemlji. Današnji odličnjaci svake struke imaju da zahvale svoju darovitost i vrsnoću bližnjim i daljnim pokolenjima svoje krvi, roda i plemena. Jer, naglasiti mi je red, i plemena i rodovi i narodi baštine svoja dobra ili zla svojstva od svojih predaka i od prošlih vekova. Stoji činjenica, da se i plemena (narodi) razlikuju u sposobnostima i nagnućima od drugih naroda, jer se i narodi ne razvijaju pod istim životnim prilikama. Koja razlika među Englezima, Talijanima, Američanima, Rusima, Kinezima, Japancima! Za Čeha se kaže, da se rodi s guslama, Italijana karakterizuje nagnuće i sposobnost do umetnosti; Englez je trezni računar itd. Dugoveko njihovo bavljenje i odgajanje u istom smeru stvori ih takove. No nisu svi Englezi ni Česi ni Rusi jednaki na dlaku. Jer ne samo plemenski no i obiteljski posebni motivi — skalupljuju duševnu strukturu pojedinca. Tako biva, da neko dete već porodom donasa na svet neki duševni kapital, što mu ga namreše njegovi dedovi, rođaci i suplemenjaci. Neki njegovi darovi i vlastitosti datiraju od vekova, a drugi su novije dobe. Staro i prastaro duševno, reći bi, tvori jezgru duše današnjeg čoveka, a ovo se vrlo teško gubi i iskorenjuje. Prastara i stara čuvstva i nagnuća, nazori i mišljenje tvori **karakter**, koji se vrlo teško i samo stolecima tvori, skalupi i kristalizira, pak zato takav karakter ne topi se kao led na suncu. Stoji činjenica, da samo karakteri pokreću s pojedincima, a i s narodima. Na karakterima stoja i razvija se obitelj, društvo, narodi i država. Na karakter pojedinaca upliva je, a upliva i danas, zvanje i poslovanje njihovo. Zvanje je dakle odraz karaktera; a prema svojem karakteru čovek i bira svoje zvanje.

Zato ćemo reći: kakvo zvanje, takav čovek; kakav čovek takovo zvanje. — Karakteran naprotiv će čovek odabrati takovo zvanje, koji se podudara s njegovim karakterom, te s njegovim nagnućima i sposobnostima.

Ovo troje ide zajedno, jer za što je čovek sposoban, to i voli, a što voli i mu ugađa, to rado čini i time se bavi. — U ovom baš stoja jezgro čitave stvari o kojoj je govora. (Dalje.)

Nekaj nemških pedagoških časopisov

«Deutsche Lehrerinnen-Zeitung». Organ splošnega nemškega društva učiteljic. Založn.: Herbig, Berlin W. 35 Flottwellstr. 4.

«Preussische Lehrerzeitung», izdaja prusko učiteljsko društvo, Magdeburg, Breiterweg 214.

«Pedagogische Post», kat. list za vzgojo in izobrazbo. Založn.: Märkische Vereinsdruckerei Schürmann & Klagges, Bochum, Mühlenstr. 12.

Delovna šola

(Nadaljevanje.)

(Nadaljevanje.)

Enako postopamo s tkanjem. Navoj, prosto tkanje, osnovni postopek, izum prvih tkalnih stolov, premikanje čolnička, menjajoči se dotik; tkanje s kratkimi nitmi, s samimi prstmi in z orodjem, ki ga sami izvršimo, mehanični tkalni stroj in njegovo izpopolnjevanje. Tu se uporablja metoda pripravljanja in spopolnenja orodja po otrocih samih, operacije roke in orodaja se primerjajo z mehaničnimi, poda se tehnična in socialnoekonomska karakteristika delavnice in stroja.

Z barvanjem in tiskanjem blaga se seznanimo z organsko kemijo v toliko, kolikor je zajemljivo in potrebno (razna organska in umetna barvila, njih postanek in naprava — bencol, alizarin, anilin, destiliranje, filtriranje itd.). Ko omenjamo tudi druge snovi (volna, bombaževina, svila, platno, usnje), bomo morali omeniti tudi obdelavo volne, razne vrste volne (sukno, flanel, boi, muselin, atlas), ovco in njene različne vrste (nje vzrejo), kozo, kamelo, predelavo (ekskurzija!) in vrste drevesne volne (nanking, barhent, kaliko itd.), svilne tkanine in pripravo svile, vrste platna in fabrikacijo usnja s kislinami itd.

Nava'am množino snovi ne da bi mladino preobložil, ampak da pokažem, kakšno znanje se lahko poda v zvezi s takimi domačimi deli kakor sta preja in tkanje, če se moreta z ekskurzijami v odgovaljačo fabrike še pokomplicirati na pr. v tkalnico in usnjarno). Koliko raznovrstnega je mogoče pripovedovati med takimi deli, kako se je mogoče tovariško zblížati, koliko pesmi je mogoče peti pri brenčanju preslice, koliko solz je mogoče pretočiti o zgodbah «tkalcev», v koliko deželah je mogoče napraviti izlete!

Da, dnevi, ko se ukvarjamo z desetletnimi, so morda najlepši! Koliko poezije je v tem delu in koliko poezije je mogoče tu združiti! Ta tudi zelo odgovalja našemu okusu, Kolovrat in tkalni stol izvrstno disciplinirata otroka, in če se tudi nikaka pesem ne poje, (dasi je ura takega dela brezpogojno ura petja), so otroci popolnoma zatopljeni v delo. To je izvrstna vzgoja v disciplini.

In ne le v disciplini! Že Pestalozzi, ki je pravilno cenil ogromni disciplinirajoči pomen takega dela za hrumečo četo otrok, je uvidel s svojim genialnim pogledom, da nam delo krasno omogoči, otroke dobesedno vse učiti. Imamo popolno prostost za učenje in pripovedovanje.

Predno pa preidem na pripovedovanje, bi rad govoril o pesmi. Že tu je zelo naravno, da vpeljemo določni sistem (trajanje tona, napevi in intervali in, če kažejo otroci veselje, notni sistem in početki petja po notah). Najlepše se pojo narodne (ljudske) pesmi. Mogoče pa je izbrati tudi iz poljubnih zbirk, vendar naj bodo narodne pesmi, z dobrimi in enostavnimi motivi in izbira naj bo primerna težkoči (pri vsem je paziti, da se «pravilno» poje).

Pitanje privatnih škola

Pitanje privatnih škola zanima i naš učitelje. Nije ovo pitanje samo kulturnog i političkog značenja i važnosti, nego ono zaseca i u materijalni život nekog naroda, a i naš učitelja. Mi učitelji bez škola — ne bismo bili aktivni učitelji; bili bismo titularni, osposobljeni učitelji — bez službe. A učitelj bez škole je besposleni proletarac; a kao takav imade

Povejte mi, ali je moguće, da združimo svoje delo s pripovedovanjem in čitanjem? Kako dolgo je sploh že, da se pripovedujejo pravljice? Eden čita glasno naprej in drugi, utrujeni vsled enakomernega dela, ga poslušajo. Razen pesmi se dobi še obilo snovi za kolektivno čitanje. Če ni moguće, da bi si sami spravili skupaj malo knjižnico, se je treba zateči k zbirkam. Te knjige pa naj se ne smatrajo kot hrestomatije za čitanje s pojasnili, ampak kot zbirke s čtivom za glasno čitanje ostalim. Tudi bi bilo svetovati, da se obrnemo k stari mladinskim časopisom, ker je v njih mnogo snovi in jih je lahko nabaviti. Od poedinah stvari so priporočljive: Andersenove pravljice («Lan», «Jelka», «Hudobna račka», «Slavec» in dr.); Hugo, Amicis, Senkevič, Garšin, Dostojevski, Tolstoj itd.

Domača obrt nudi vrsto pregnantnih, za emljivih in skoro dramatičnih scen iz zgodovine dela. Naša vrsta je: 1) primitivno delo, 2) domače gospodarstvo s suženjstvom, 3) veleposetniško gospodarstvo s tlačanstvom, 4) hišna obrt, 5) manufakturni kapitalizem, 6) veleindustrija, življenje industrijskega delavca. Predelavanje vsake teh tem sestoji iz pripovedovanja, dramatiziranja in ilustrativnega dela. Je to nekako šest slik, ki se razvijajo tekom 7 mesecev pred otroci, kajti zadnja tema ne bo zavzela manj kot dva meseca in otroci žive ves čas od njih, zajemaje iz njih vsebino svojih iger. Da, otroci prežive te periode: «neznanje in brez pomoči», «življenje sužnjev in tlačanov», «življenje srednjeveškega obrtnika», življenje «delavca na domu», «upor proti strojem» in «življenje tvorniškega delavca». Priporočali bi, da se celi odstavki teh tem uprizorijo kot improvizacije, pri katerih sodeluje ves razred: priredimo in, kar je glavno, izdelamo 6—7 predstav, ki so za emljive tudi za odrasle.

Za zemljepisje imamo vrsto pripovedk, ki se lahko navežejo na različne teme, torej nekak način zemljepisnih hrestomatij s posebno ojačenim deželoznanstvom v epizodični obliki. Odgovarjačoč redu našega «sistema» bi navedel sledeče «ideje» kot oporišča (ilustriranje): 1) tipično, polarno in zmerno ozemlje, (pokazuje na globusu) in njih zveza — razmerje — s kulturo; 2) reke in morja (kazanje tega na zemljevidu) in početek naselišč; 3) gorove in njegov pomen za namakanje, rastlinstvo, živalstvo, ljudje; 4) ravnine, njih namakanje in pomen za kulturo; 5) zveza lokalnih obrti s krajevnimi zemljepisnimi pogoji; 6) človek kot oblikovalec geografskih pogojev; 7) prometne poti in železnice (namišljena potovanja). Vsaka teh tem je določena za ves mesec in tudi za delj.

Vsaka snov, ki smo jo predelali, se seveda tudi spet uporablja. Od tkanja preidemo k šivenju (dopusimo tudi čevljarstvo). Precej časa uporabijo naši desetletni za šivanje, vendar traja šivanje pri nas še dalje. Radi tega bom zgolj iz tehničnih pomislov govoril o tem v prihodnjem odstavku. Tam bom govoril tudi za dva letnika skupaj o matematiki, pisanju in o upodabljačih umetnostih. Igre in razvedrilo so tudi na tej starostni stopnji isti kot v prejšnji. (Dalje.)

sveto društveno, državno i naravno pravo da se tuži, više, moli — da se otvaraju škole i da se ga namesti na kojoj školi. Učitelj bez službe moli rada i kruha; inače se ga sili da — počini nešto što se kori sa svim zakonima društvenog reda i čudoredja, ili da se priključi najintransigentnijim strankama i borcima za «kruh».

Glad Boga ne moli; gladan se ne šali.

Recimo, šta bi bilo od ovostranog slavenskog učitelja

telstva, da nije našlo zaklonišča i službe u Jugoslaviji?! A da nije ona potrebovala novih učitelja? Eto pukih proletaraca na cesti! Tako nam dolaze na pamet privatne škole.

Privatnih škola u dobro uredjenoj državi, kojom vlada samo duh pravednosti, človekoljubnosti i prosvete — u takovi državi ne dolazi se do zasebnih škola, jer svakomu je ugodno, poslužno i podeljeno istom merom. Ne dolazi do privatnih škola u državi, koja je tako konsolidovana i materijalno «obezbedjena», da otvara i može otvarati barem osnovne škole svagde tamo gde ima 40 školskih sposobnjaka. Ali ako država ne će ili ne može uzdržavati toliko škola koliko ih narod rabi i zahteva? Tu odmah dolazimo na apitanje privatnih škola. Nije pravo ni zdravo, da privatnici uzdržavaju svojim troškom svoje privatne škole, kad i onako već porazima i dokladama plaćaju javne škole, te tako imaju dvostruki trošak. Ali dandanas potreba do nekakve općinite naobrazbe tako se oseća, da roditelji rado se podvrgavaju svakomu trošku samo da svojoj deci priušte komad kulturnog kruha.

No pre toga njihova je dužnost i pravo, ako ne će da im deca budu analfabeti, da zahtevaju najpre od države, a onda od svoje pokrajine ili općine da im se otvori škola. Inače opet imaju drugu naravno i kulturno pravico i dužnost da sami otvaraju svoje zasebne osnovne škole.

Ovo pravo ne bi im smeo kratiti niko, jer su u državi ravnopravni u dužnostima i u pravima.

Silni moderni napredak, pa novi život, te što dalje to teža borba za uzdržavanje sama sebe, sve to sili svakog pojedinca da se naoruža znanjem i umećem, pa da se uzmožne uzdržavati živ u životnoj borbi i utakmici.

Moderno doba, pa današnja kultura i gospodarska kriza nalaže svakomu roditelju da svojoj deci namakne što višu naobrazbu i što bolji odgoj. O tome, dašto, morala bi država voditi račun, morale bi to i pokrajine i općine, ali kada ne će ni mogu ova tri društvena tela da priskrbi svomu narodu toli važne elementarne škole i poduke: **tada ta skrb i dužnost prelazi na same roditelje.** Zato je kućna školska poduka dozvoljena u svim državama evropskim, a dozvoljene su tako i privatne škole prema načelu: ako ne ćeš ili ne možeš ti državo, pokrajino, općino — **moram ja, moramo mi roditelji.** Jer pravo do naobrazbe ima i mora imati svaki državljanin. Ovo je tečevina i postulat modernog doba i borbe za jednakopravnost i jednakovrednost.

I pokojna Austrija došla je ako i kasno, pod konac svog starog, grešnog života, do tog, recimo, osvedočenja, da je dozvoljavala privatne **materinske** škole.

Zahtevali su ih nepriviligirani, drugovrsni narodi; zahtevale su ih zapušteni i oni lišeni škole — i naobrazbe s ovog ili onog razloga. Te privatne škole tražili su oni, kojima se kratila narodna škola i narodni odgoj iz političkih razloga, koja tendenciozna politika išla je za raznarodjivanjem ili za prečenjem prosvete. Ipak duh vremena i složni vapaj «gladne siročadi» prisili vlastodršce zemaljske i državne, da su i nama Slavenima ovih krajeva dozvolili podizanje naših materinskih škola na naš trošak. Tako mi i u Istri dodjismo tik pred ratom do svojih pučkih škola skoro u svakom našem čisto slavenskom selu. Imasmo ih u Istri oko 50 sa okolo 80 učiteljskih sila, koje škole naša nova država umah ukinu a postepeno i javne bilo ukinućem istih bilo potalijančenjem.

Ipak i Italija dozvoljava privatne škole. Čitali smo u naredbi, da se može otvoriti javna osnovna škola i za 15 deca, a **privatna školska društva mogu otvarati škole uz nagradu za manje od 15 dece.** Čitamo i ovo: kada neka jednorazredna mešovita škola u mesiu, koje nije u središtu općine broji **manje od 40 polaznika može biti označena provizornom smatrajući ju privatnom proti analfabetizmu.** Valja! Mi se ovuda jedino borimo za narodnu školu u svrhu pobijanja analfabetizma. Dakle —: jeli nama Slovenima ovuda dozvoljeno otvarati privatne škole? a one proti analfabetizmu? Jest! to je u zakonu, to stoji u naravi samog pitanja primarne obuke.

Inače nek odgovara na sva pitanja ovaj slučaj: Umirovljeni učitelj u Gorici, I. K., uloži molbu sa dva svoja druga da otvori privatnu osnovnu školu i dečji vrtić. Kad mu domaća škol. vlast odbi molbu uloži utok na Ministarstvo. No i ovo mu odbi utok uz motivaciju: da je Gorica u školskom i uzgojnom pogledu dobro i dostatno udovoljeno, da nisu dotični predloženi učitelji **osposobljeni za podučavanje italijanskog jezika,** a naposled i za to, da škola koju želi g. K. otvoriti, ne bi imala svrhu, koja bi se **krila sa narodnom tendencijom (l'indirizzo nazionale) nove italijanske škole.**

Ovom zadnjom motivacijom mnogo je rečeno. Ali pošto je taj razlog političke boje, morali bismo «politički» i odgovoriti: za to — punctum!

Svršavamo da, a slov. škola nam nestaje: pa i javnih, a privatnih se ne dozvoljava otvarati. Nestaje naših škola — nestaje i nas učitelja, a nestaje i svakidaneg kruha. Kamo ćemo mi — beskućni proletarci?! — Jugoslavija već ne će za duho primati naš inostrance uz skoru hiperprodukciju svojeg učiteljstva, a onda — kamo? Kuda? Kako?

Kruha, kruha gospođaru!

Šolstvo v Sovjetski Rusiji

Angleška delavska delegacija je lani v novembru in decembru proučevala razmere v sovjetski Rusiji ter že letos o svojih opazovanjih izdala obširno poročilo. Med drugim se dotakne tudi organizacije šolstva; posnetek poročila nam bodi kot informacija o šolstvu države, o kateri še danes nimamo dovolj resnih in nepotvorenih poročil.

1. Splošno: Ni revolucije v človeški zgodovini, v kateri bi čutili tako veliko potrebo izobrazbe in vzgoje, kakor po socialnem preobratu bivše caristične Rusije. Odpravljene so tradicionalne forme državnega in socialnega življenja, na njih mesto je nastopilo novo, brez form, ki se še le oblikuje in kristalizira. Praktična izpeljava novih vzgojnih teorij v sovjetskih šolah sicer še ne kaže pričakovanih uspehov; glavne ovire so pomanjkanje učil, učnih

knjig, sposobnih učiteljev. Kmetstvo prebivalstvo se tudi v nekaterih krajih trdovratno upira obveznemu pouku in novim vzgojnim načelom. Pa vkljub vsem oviram moramo priznati, da se je šolstvo po preobratu nenavadno povzdignilo.

2. Organizacija šolstva. Državni upravni, kulturni in vzgojni aparat tvori komisariat za vzgojo s svojo centralno organizacijo v Moskvi. Komisariat je razdeljen na 11 oddelkov: a) Svet za upravo in organizacijo, b) Svet za splošno vzgojo, c) Svet za tehniško izobrazbo, d) Svet za politično vzgojo, e) Svet za vzgojo v narodnih državah, f) Svet za znanstveno naobrazbo, g) Svet za umetnost; poverjena mu je skrb za javne spomenike, muzeje, razstave, gledališča itd., h) Svet za cenzuro literature, i) Svet za založništvo, j) Svet za cenzuro filmov, k) Svet za oskrbo učnih sredstev.

Vsaka provinca ali vsako večje mesto ima svoj

lokalni oddelek pri komisarijatu v Moskvi, v katerem posluje zastopnik izvoljen od krajevnih svetov. Take lokalne organizacije za vzgojo so direktno odgovorne centralnemu komisarijatu za vzgojo in vzgojne ustanove na svojem teritoriju. Oni so tudi odgovorni za redni obisk vseh otrok od 7. do 16. leta. Učitelje nastavlja o krajevni svet sporazumno s krajevno učiteljsko strokovno organizacijo. Učiteljske lokalne strokovne organizacije poročajo o nameščenju direktno ali pa potom centralnega učiteljskega strokovnega sveta v Moskvi centralnemu komisarijatu za vzgojo.

Šole so razdeljene na dve stopnji; prva stopnja je za otroke od 7. do 12. leta, druga za one od 12. do 17. ali celo do 18. leta. Pouk je obvezen in v največ slučajih brezplačen. Če v kakem kraju državna podpora ne krije izdatkov, je krajevni svet pooblaščen določiti šolnino, ki se ravna po dohodkih staršev.

Navadno organizira vsaka strokovna organizacija tovarne ali industrijskega podjetja lastne šole, katere je sedaj po večini po novi ekonomski politiki v letu 1922, prevzela država.

	Šol:	Obiskujočih
1. stopnja	63.713	4.683.000
2. stopnja	1.565	315.000
Po starem sistemu organizirane za otroke med 7. in 13. letom	693	—

Univerze:		
Kmetijskih	27	19.047
Industrijskih in znanstvenih	20	31.026
Višje šole:		
Kmetijskih	123	9.622
Industrijskih in tehniških	68	10.114
Umetniške visoke šole:		
Višja stopnja šol	10	6.311
Tehniških	65	9.749

Gornja statistika podaja številke o državnem šolstvu, kjer ni všteto šolstvo posameznih narodnih federacij in delavskih strokovnih organizacij.

Radi pomanjkanja prostora in učnih moči posluje mnogo šol dnevno v dveh dobah, in sicer od 9. do 14. ure in od 15. do 21. ure. Ustanovljeni so tudi vzgojevalni domovi za sirote, zanemarljivo dečo in za otroke, ki jim ni mogoče obiskovati krajevnih šol. Domove ustanavljajo delavske strokovne organizacije in krajevni oddelki komisarijata za vzgojo.

V šolah, kakor tudi na univerzah ni razlike med spoli. Dečki in deklice so enakopravni.

Sedaj obiskuje šolo že nad 50% otrok. Šolske oblasti pa upajo do leta 1927. docela likvidirati analfabetizem v Rusiji. V 80 tisočih šolah poučujejo danes nad 4 milijone analfabetov. B. Jurančič.

(Iz «Popotnika».)

O sestavljenih besedah

(Nadaljevanje.)

A) Pridevniški sklopki.

Kar sem povedal o samostalniških sklopih, velja tudi o pridevniških. Nekateri sem omenil že pri samostalniških. Oglejmo si jih še enkrat.

1) Rusko-japonska vojna, Francosko-švicarski Jura, hrvaško-slavonska vlada, srbsko-hrvaški spor, češko-slovaška vlada, ustnično-zobni soglasnik, posestno-zgodovinske beležke, prosvetno-liberalna visoka šola. Te pridevniške skupine, ki povedo dvojno kakovost, imajo vezilo o, ki je zato tu, da veže prvi del z drugim v celoto in zato niso to nikakršni sklopki, ampak spojenke; zato jih moramo pisati skupaj: ruskojaponska vojna, francoskošvicarski Jura, hrvaškoslavonska vlada, srbskohrvaški spor, češkoslovaška vlada, ustničnozobni soglasnik, posestnozgodovinske beležke, prosvetnoliberalna visoka šola.

2) Dvojni pogrešek je v sledečih skupinah, ki so tvorjene po zgledu tujih jezikov: Avstro-ogrska monarhija, Čehoslovaško ljudovladje, srbo-hrvaška sprava, indo-evropski jeziki, reto-romanski, anglosaksonski. Kot je povedano zgoraj, se izraža v teh pridevniških skupinah dvojna kakovost. Kdo pa bi slovenski govoril Avstro monarhija, Čehoslovaško ljudovladje; govorili bi pač Avstrijska monarhija, Češko ljudovladje. Če izražam dvojno kakovost, jo moram izražati z dvema pridevnikoma, ki sta spojena s spojitvijo v eno besedo: Avstrijskoogrska monarhija, Češkoslovaško ljudovladje, srbskohrvaška sprava, indijskoevropski jeziki, retskoromanski, angleško-saksonski.

3) Prav tako napačno je pisanje belo-rdeč, belorumen, belo-modro-rdeč, belo-zeleno-rdeč. Tudi tu se imenujeta dve ali tri kakovosti in prvi pridevnik ima spojitvijo o; zato: belorodeča zastava, belorumen trak, belomodrordeč prapor, belozelenordeč pas.

4) One pridevniške skupine, ki so nastale iz samostalniških sestavljenk, so pridevniške spojenke.

Zato je napačno takšno pisanje: rimsko-katoliška vera, šolsko-politični odsek, cerkveno-politični. Prav je: (rimski katolik) rimskokatoličen, (šolska politika) šolskopoličen, (cerkvena politika) cerkvenopolitičen.

B) Pridevniške spojenke in sestavljenke.

Tudi pri pridevniških spojenkah imamo neločljive besede, ki tvorijo drugi del spojenke; to so neločljivi samostalniki, neločljivi pridevniki in tvorbe iz debel nedovršenih glagolov. Le če znači spojenka dvojno kakovost, se lahko tvori iz dveh ločljivih pridevnikov.

Pridevniške spojenke s samostalniki.

Pridevniške spojenke se tvorijo:

1) Iz samostalnika in samostalnškega debla, ki značijo kakovost predmeta po kakem njegovem delu: rogoz, rogonos (ne: nosorog), rogokril, kodrolas, rogozob, srbonit, bučeglav, srebrostrue; ali pa kakovost predmeta po delu kakega drugega predmeta: kozonog, kozorog, srakoper, volkodlak, bikoglav. Nekateri izmed teh so postali samostalniki. (Glej pri samostalniških spojenkah!)

2) Iz samostalnika in samostalnškega debla z obrazilom -en in značijo isto kot oni pod 1): srboriten, strahopeten.

3) Iz samostalnika in debla nedovršenih glagolov z obrazilom -en in značijo kakovost predmeta po dejanju, ki prehaja ali se nanaša na prvi del spojenke: bogoljubljen, svobodoljubljen, miroljubljen, rodoljubljen, človekoljubljen, domoljubljen, bogoslujen, dlakocepen, verolomen, ukoželjen, škodoželjen, boježeljen (ne: bojaželjen), ljudomrzen, delomrzen, slavo-hlepen, častihlepen, sredobežen, sredotežen, sadonosen (ne: sadunosen), plodonosen, vinoroden, krvoloččen, krvosramen, dušesloven, prirodo-pisen, zemljepisen, strojepisen, mesojeden, nadobuden.

4) Iz samostalnika in debla nedovršenih glagolov z obrazilom -ski: konjederski, vojvodski, rokodelski, ki so tvorjeni iz samostalniških spojenk.

Feljton

Stano Kosovel: LORD BYRON

IX.

«Verzi ne obstojajo več zame. Bila je pač doba, ko sem pisal stihе, a sedaj je tega konec.» Te besede, izrečene l. 1814., dobe pri Byronu veljavo šele l. 1824., ko stopi na grška tla.

Pesnikova mračnost je sedaj popolnoma izginila. Na Grškem je našel vse, kar je iskal in česar si je vedno želel: idealno življenje, priložnost delovanja, borbe, vodstva, stvariteljsko in naporno življenje vojaške in politične osebnosti. Vse to mu je zelo prijalo.

Njegova plahost je takisto skopnela, a obenem ga je ostavila — muza. Iz Byronovega življenja na Grškem je znana samo ena dovršena pesem, ki jo je pesnik naslovil «Bil bi že čas, da bi srce se umirilo». Zložena je na zadnji rojstni dan Byronovega življenja. Pesnik se ozira po svoji preteklosti, toži o svoji usodi in zaključuje s kitico:

To, kar je našel marsikdo,
ki tukaj groba ni iskal,
morda sedaj tvoj delež bo;
mirno boš spal.

Kljub globoki resničnosti, ki se je odigravala okoli njega, pa se ni mogel otresti nekake vojne romantike. Obdal se je s telesno stražo petdesetih mož. Kadar je jahal na sprehod, so sulioti tekali poleg konja s puškami v rokah. Dal si je tudi napraviti krasno čelado in fantastično uniformo. Nekoliko dandyštva je torej še vedno ostalo v njem.

Zadnji dve leti je bilo pesnikovo zdravje zelo rahlo. Že v Genovi je jadikoval, da se je nekoč prehladil pri plavanju. Po tem prehladu se ni več počutil zdrav. Vendar je celo na svoji vožnji iz Italije na Grško ponavljal svoje plavaške razposajenosti. Tretjega januarja, pred prihodom v Missolonghi, je bila morska voda zelo hladna. Byron se je kljub temu kopal in posledice tega nepremišljenega dejanja so se hitro pokazale. Drugi dan po kopelji ga je začelo trgati po udh. Oslabljen pa mu je tudi želodec. Poslej je bil primoran paziti na svoje zdravje in se držati največje zmernosti. Če se je le nekoliko spozabil in jedel preveč, so ga popadle blazne bolečine. Tako se je zgodilo nekoč, ko je obiskal Itako. Byron je bil pri tisti priliki naravnost kakor iz sebe. Gostitelji se kar niso mogli sprijazniti z mislijo, da stoji pred njimi plemenit človek, ki je toliko žrtvoval za njihovo domovino. Na Byronovo zdravje pa ni vplivala samo nezmernost v jedi in pijači, ampak tudi vlažna in močvirnata okolica Missolonghija.

9. aprila se je podal pesnik na sprehod z grofom Gambo. Medpotoma ju je zalotil dež, ki je Byrona premočil do kože. V svoji vojaški domišljavosti se ni hotel niti preobleči, češ da mora vojak izdržati vsak napor. Obleka se je sušila na njem in domov prišedšega ga je napadla groznica. Nekaj dni je ležal v postelji, nato pa je vstal kakor da je že popolnoma okrevale. Zdravniki so ugotovili, da ga trpinči hud revmatizem.

Že poprej, meseca februarja, je dobil Byron radi razburljivega življenja kratek, a močan epileptičen napad, ki se je ponovil v istem mesecu še štirikrat. Zdravniki so lečili bolnika s pijavkami. Naval krvi na glavo je s tem prestal, toda količina krvi se je zmanjšala in Byron je začel medleti in bolehati.

Ko je nekega dne ležal v postelji, je prišlo do neobičajnega prizora. Sulioti, njegova četa, so se spuntali. Vdrli so oboroženi v bolniško sobo ter so grozili pesniku, ki je ležal v postelji. Byrona je to

kar zelektriziralo. Skočil je pokonci in se branil. Čimbolj so sulioti besneli, tem mirnejši je bil njihov poveljnik, ki je upornike ukrotil. Drhal se je naposled vdala in se odstranila.

Zdravniki so presojali Byronovo bolezen precej črnogledno. In zdi se, da je bil tudi Byron sam svest opasnosti svojega položaja. Saj je rekel, predno je stopil na grško ozemlje: «Ne varam se glede zdravja. Toda moram ostati tukaj in ne smem misliti nase.» Potem je še pristavil: «Boljše je umreti od krogla kakor od kinina. Če ne počležemo Turkom, nas bo ugonobila mrzlíca v teh umazanih brlogih.»

Pesniku so morali puščati kri. Za njegove bolezni je vladal v spalnici nepopisen nered. Vse je begalo sem in tja ter bilo zmedeno. Angleži niso razumeli Grkov, ti pa ne Italijanov, ki so bili v Byronovem spremstvu.

Na velikonočno nedeljo 1824. so začele Byronove moči vidno pešati. Pesnik je čutil, da prihaja konec. V delirju je kričal: «Naprej, le naprej! Pogum!» — Ko se mu je vrnila zavest, je poklical slugo Fletcherja, svojega zvestega spremljevalca na vseh potovanjih, ter mu je naročil v agoniji: «Pojdi k moji sestri (Avgusti) in ji reci... Poišči lady Byronovo in ji povej...» Glas mu je odpovedal. Vnovič se je obrnil k služabniku z vprašanjem: «Ali slišiš, ali slišiš Fletcher?»

«Ničesar ne slišim, mylord!»

«Moj Bog, moj Bog, vse je končano...»

«Mylord, poskusite ponoviti še enkrat!»

«Ne morem... prepozno je... končano je... Uboga Grška, ubogo mesto, ubogi moji služabniki...»

Jecjal je presekano: «Avgusta — Ada — Hobhouse — Kinnaid...» — Zvečer je rekel: «Zdaj moram spati.» Po teh besedah je umrl. Kakor šepetanje pred njegovo smrtjo, takšno je bilo vse njegovo življenje.

Velika žalost je legla na grško deželo.

Stanhope, pesnikov največji nasprotnik je naznačil novico o Byronovi smrti tako-le: «Anglija je izgubila svojega največjega genija, Grška svojega najplemenitejšega prijatelja.» Njegovo odpusčanje je bilo velikodušno, kes popoln.

Maurocordato je izdal dnevno povelje, v katerem je stalo:

Lord Byron je umrl po desetdnevni bolezni. Radi tega odrejam:

«Jutri zarana naj izstreli velika baterija 37 topovskih strelcov, to je toliko, kolikor je bilo let velikemu pokojniku. Vsi javni uradi in sodišča ostanejo tri dni zaprti. Isto velja za vse trgovine, izvzemši lekarne. Strogo je paziti na to, da se ne bo nihče veselil, kakor je običaj za velikonočne praznike. Splošno žalovanje je na Grškem obvezno 1 dan. V vseh cerkvah se morajo služiti maše zadušnice za pokojnikovo dušo. — V Missolonghiju, 19. aprila 1824. Podpisan Maurocordato.»

Žalne odredbe so se vršile po odredbi. Med grškimi mesti je nastal celo prepir radi vprašanja, kje naj se truplo pokoplje. Končno je bilo sklenjeno, da se Byronovi ostanki prepeljejo na Angleško. A westminsterska opatija ni dovolila pesniku počitka v svoji grobnici velikih mož. Byrona so morali pokopati poleg male cerkvice v Newsteadu, kjer počiva njegova mati.

Ko se je pomikal Byronov sprevod iz Londona v Newstead, sta prijezdila po cesti dama in gospod. Nekaj časa sta opazovala pogreb, nato je dama povprašala, koga prav za prav peljejo. Odgovorili so ji, da leži v rakvi Byron. Gospa je prebledela, omahnila in padla s konja.

Bila je Lady Lambova, nekdanja pesnikova ljubimka, avtorica »Glenarvona«, v katerem je svojčas oklevetala Byrona...

X.

Dandanes zanima proučevalca književnosti posebno zgodovina razvoja in analiza duha vse svetovne literature v času neposredno po francoski revoluciji in napoleonskih vojnah. To zanimanje korenini v vzporednosti našega časa in slične dobe, ki je vladala pred sto leti.

Ce študiramo Byronovo dobo, zasledimo v nji podobno brezmejno obupavanje idealistov, isto ekspanzivno sebičnost pri praktičnih ljudeh, srečamo isti pretirani individualizem pri razumsko razvitih posameznikih kakor dandanes. In isti cinizem ter primitivni materializem pri ljudskih množicah. Tudi v socialnih potresih Byronove dobe in našega časa zasledimo paralelne poteze.

Byronova velika pesniška sila ni našla pravih nalog ne v svojem narodu ne v svoji dobi. Kljub temu, da je bil Byron pesniški velikan, genij, je moral na kraju svojega življenja in ustvarjanja spoznati, da ni kos vprašanju, katera si je zastavil. Iz tega se je rodilo silno Byronovo nezadovoljstvo.

Byron je začetnik in utemeljitelj byronizma, pesniške smeri, ki družiti neskladnost talenta z neskladnostjo časa.

Pravilno ocenjuje Dostojevski, pisatelj: »Byron je bil prehodni, skorajda trenuten, toda sam na sebi velik, potreben in svet pojav v življenju evropskih narodov in celo v življenju vsega človeštva. Pojavil se je v času splošnega razočaranja, če ne celo obupanosti. Liki starih bogov so ležali v prahu, novih bogov pa še ni bilo. Takšen je bil čas, ki je našel

izraz v velikem geniju, strastnem pesniku. Iz Byronovih kitic je govorilo tedanje hrepenenje človeštva; iz njih je odmevalo mračno razočaranje, zmeda, zabloda v življenjskih ciljih in idealih, o katerih je vsakdo menil, da ga varajo. Byronova muza je bila tedaj nova, še popolnoma neznana muza maščevanja in žalosti, prokletstva in obupanosti. Duh, ki je govoril iz Byrona, je govoril vesoljnemu človeštvu; odmevi njegovega glasu so se čuli od vseh strani. Byronizem je odprl vrata splošnemu otožnemu razpoloženju, morda celo nezavednemu. A baš Byronov glas je bil tisti krik, v katerem je bilo obseženo vse ječanje tedanjega človeštva.

Byron je eden izmed najvažnejših in osrednjih razrazov romantizma, je Prometej, don Juan in Faust v oni osebi ter je s svojim genijem oplodil vse kulturne pomembne predstavnike svojega časa. Slovanski narodi, zatirani in pritiskani, so se zdramili in dvignili glave ob zvokih Byronove lire. Byronov glas je prodril v Rusijo, na Poljsko, v Španijo, Italijo, Francijo in Nemčijo. V Rusiji je nastal Poškinov »Onegin« in Lermontovov »Junak našega časa«, na Poljskem Mickiewicz »Konrad Wallenrod«, na Danskem dvojnik dona Juana — Müllerjev »Adam homo«. Goethe je pravilno povedal, da je Byron boljše nego vsi ostali razumel duh svojega časa. Byronov boj proti duhu časa, v katerem je živel, pa je najmočnejše odjeknil v Rusiji, kjer je pritiskala življenje k tlom neznosna atmosfera pod vladjo Nikolaja I.

Primerjajoč Dona Juana s Faustom, naimejitnejšim delom tedanjega časa, treba reči, da tiči v Byronovem delu narava in zgodovina, dočim prevladuje pri Goetheju natura in metafizika.

(Konec prih.)

Anton Podbevšek: Človek z bombami.

To je tista zbirka, ki je vzbudila med vsemi slovenskimi zbirkami zadnjega desetletja največ pro in contra. Nekaterim je bila razodetje nečesa nepričakovanega, elementarno divjaškega, razdirajočega in preroškega, mejnik novemu razdobju v slovenski literaturi; drugim je ostala do danes plod zablodelih možganov, bežen simptom kaotične povojne psihoze in šarlatanizma. Ne prvi ne drugi niso imeli popolnoma prav. Podbevšek je moral priti, kakršen je, ker ga je čas prav tako pripravil kakor kakršnekoli druge življenske pojave, in zanikati to dejstvo, bi pomenilo zanikovati življensko nujnost vseh velikih umetnostnih pojavov, zanikovati dejansko nasprotovanje, ki tiči v Podbevškem do vsakogar, kdor mu hoče podtikati, da je hotel s svojim nastopom ustvariti svoj poseben — izem in svojo »šolo«, ki bi naj bila odrezana od življenja njegove okolice. Tisti pa, ki ne vidijo v njem nič drugega nego zlo, so bili že s tem poraženi, da ni izgubil še niti delčka svoje literarne veljave, dočim je propadlo na levi in desni vse, kar mu je delalo ovire. Ti njegovi nasprotniki dokazujejo le neko pomanjkljivost v načinu, kako sami dojemajo kakšno umetnino. V njegovi zbirki bodo gledali večno le nekakšno napihnjeno razdrtje tiste šepaste revice merjenih udarcev in rim, ki nam je služila svojih par tisoč let kot specifični znak vse poezije; videli bodo popolnoma neumljivo, bolno abstraktnost Podbevškovih halucinacij, njegovih metafor in melonimij in njegovo poveljevanje svojega lastnega jaza. (Pri tem bodo namenoma prezrli tisto dokaj jasno in odkritosrčno samoizpoved, ki jo obsegajo besede mrtvemu prijatelju Stanku Starcu in vsem ljudem in ki pomenijo Podbevškovo obrambo proti vsakemu očitku egoističnega ustvarjanja: »In ti postavljam pričujoči spomenik, izsekan

iz žive skale in obdelan surovo... ki govori samo navidezno več o meni kot o tebi« itd.) Videli bodo tisto surovo obdelanost in — slovniške napake. (Neka izmed dosedaj objavljenih redkih recenzij — tudi ta redkost dobro karakterizira impotentnost in nevednost, s katero je slovenski svet obstal pred Podbevškovo pojavo — ta recenzija mu je torej očitala, da ni — lirčen, da mu manjka »topline«...) Nasprotniki delajo s svojega stališča prav in niti na misel mi ne pade, da bi jih skušal spreobračati. Kdor se bo pa znal postaviti nad vse predsodke, tradicije, simpatije in antipatije; prepustiti se razumsko nebrzdanemu navalu njegovih misli; in čustveno neukročenemu slapu njegovih divjih vizij in valovanju njegovih pesniških figur — se mu bo zgodilo kakor meni, ki sem Podbevškovo delo naravnost sovražil, dokler ga nisem slišal tistega znamenitega novembrskega dne v l. 1920: Skozi vse nepopolnosti bo zaslišal silovito besedo resničnega, v trpljenju in radosti ustvarjajočega umotvorca.

Karlo Kocjančič.

Razno

Vojaška leta med vojno se bodo vstela v službo vsem učiteljem vojakom novih pokrajin, ker se pripravljata raztegnjenju odloka 30. sept. 1922, št. 1290, po katerem se štejejo uradnikom, bivšim bojovníkom vsa vojna leta kot službena. Finančno ministrstvo bo dovolilo v izvedbo tega načrta L. 1.138.000, ako mu bo povrnilo to vsoto naučno ministrstvo, ki baje razpolaga z znatnimi fondi.

Premeščenja. Josip Šuligoj z Bajnšice v Rute pri Volčah, Možina Boris s Vrhpolja na Brje, Sancin Tončka s Kort v Hrastovlje, Strekelj Marij s Črnege kala v Sv. Peter pri Kozini, Tomašič Dragomir iz

Jurdani v Slivje, Vidmar Mara iz Vodice na Golac, Benčič Ivan iz Nove Kračine v Pregarje, Sancin Milica z Vrabč z Ajdovščino, Mikuž Mara in Matej iz Spodnje Idrije na Col, Hvala Anton v Gornjo Kanomljo.

Premeščenja. Iz goriškega okraja se nam poroča še o sledečih premeščenjih: T. ce Žebič iz Bilj v Ore-hovlje, Kuntih Jožica iz Oseka v Batuje, Pegan iz Avč v Šebričjak, Flajs iz Batuj v Kozano, Kavs Ana iz Levpe v Šmartno, Fortunat iz Kala na Bainšice, Toroš i z Medane v Levpo in nato v Kozano, Novak Marija iz Hrastovelj v Biljano, Učitelj Tausch je pre-meščen iz Kanala v Cerkno (na lastno prošnjo).

Od vseh naštetih sta bili le dve tovarišici včla-njeni v goriškem društvu. O t. ci Srebrničevi poro-čajo, da je bila že v l. 1924. premeščena v Ročinj.

V odgovor piscu o premeščenjih. V članku o pre-meščanju učiteljstva nekdo trdi, da je bil glavni na-gib učiteljstvu kolikor mogoče ustreči. Ta trditev je tako nesramna, da se vsled njene ironije misli, češ, pisec je hotel gospodu proveditoru le podkaditi. Saj ta smela trditev tako zelo nasprotuje resnici, Tova-rišica Kovačič na pr. ni hotela sprejeti novega služ-benega mesta! Zakaj? Gotovo zato, ker ni prosila mesta v Bukovici. Tovarišico Pirjevec je vest o pre-mestitvi neprijetno zadela in Rižano je ostavljala s solznimi očmi. Tovariš Bollé je premeščen na Mi-sličje, odkoder je pred leti prosil premeščenje, ker kraj ne prija njegovemu zdravju. Tovariš Makarovič in njegova žena služujeta že štiri leta ločena eden od drugega, a tudi letos ni našla šolska oblast mesta, kjer bi poučevala oba skupaj. Nameščena sta v kraju, kjer ni niti stanovanja, vsled česar sta morala pustiti pohištvo na starem mestu. Zakaj pa ju ni oblast namestila na ona mesta, za katera sta prosila? Menda vendar ne zato, da jim ustreže!

Izjemen slučaj tov. Ribariča, ki je po dolgem mo-ledivanju vendar izprosil, da ostane na starem me-stu, je menda pisca tako prevzel, da je radi svoje mehke slovanske duše z drobtino sreče Ribariča skušal nasititi vse ostale manj srečne.

Kaj smo slovenski učitelji res ubogi Lazarji, ki se morajo veseliti vsake drobtine, ki pade skoraj ne-vede in nehote z mize oblastnikov?

In še v tej drobtinici milosti mora doznati javnost, da vendar uvidi: oblast ti hoče dobro, le učitelji so sitni.

Gorje pa, ki tare gotove učitelje, pa naj tiho po-žirajo prizadeti sami!

Skoraj, da bi bilo tako prav, saj ste si svojega preganjanja krivi sami.

Gentilejeva reforma je obrodila letos prav poseben sad. Po vsej državi je padlo število vpisanih v osnovne šole. To je priznanje, ki ga dajajo starši preurejeni šoli. Vpisujejo svoje otroke v zasebne šole, ker imajo boljše uspehe in ker ne trpinčijo mla-dine na vse mogoče načine. Merodajni činitelji se vprašujejo, kaj to pomeni...

IV Škedenju je nameščen t. Sancin Franc, čegar imena nismo navedli v zadnjem izkazu.

«Drugorodni» učitelji osnovnih škola u Jugoslaviji valja da polazu dopunski ispit iz narodnosne grupe, t. j. iz zemljopisa, povestnice, jezika i književnosti, koje predmete nisu učili na učiteljištu. Za taj ispit u Beogradu, javlja beogradska «Nar. Prosveta», ja-vilo se ih 223. Od njih nije došlo 75, palo na ispitu 18, a položilo ispit 130. — A kako to ide kod nas?

Paralelni razredi. Ministarstvo Prosvete odlučilo je, da se ne otvaraju novi paralelni razredi po učiteljskim školama i da se uopće ne prima veći broj

djaka i djakinja, nego što je zakonom predviđeno, jer već sada ima mnogo učitelja-ica koji će ostati bez mesta.

Reaktivirani. U zadnje doba je prosvetno ministarstvo više penzionisanih učitelja reaktiviralo, ali sada je obustavilo to reaktiviranje, pošto ima mnogo novih učitelja.

Protiv analfabetizma. Ministarstvo osniva više novih analfabetičkih tečajeva osobito u Srbiji i Vojvodini.

Viša pedag. škola. I ove godine otvorila se u Zagrebu i u Beogradu Viša pedagoška škola, koja mnogo obećaje za stručnu naobrazbu osnovnog učiteljstva, a prema tomu za narodnu prosvetu.

Praktična obuka. Osobito se sada u državi nastoji, da se mladež praktično naobrazuje, prema kojoj tendenciji otvaraju se zanatlijske škole, šegrtski tečaje-ji i tomu slični zavodi. Naprotiv za gimnazije pada interes, ovo osobito u Srbiji.

Učiteljski tečaj. U novom Sadu održao se učiteljski tečaj za ručni rad zaslugom samih učitelja, koji su došli na tečaj svojom voljom i na svoj trošak, a nešto primocu društva. Učestvovalo je 39 učitelja i učiteljica. Predavan'a su bila teorijska i praktična, čime se hoće postići i uvesti neki novi, bolji i moder-niji put i način u radu osnovnih škola, stvoriti nove pobornike za školu rada, koja treba — kako veli Nar. Prosveta — da nam unese u naše škole novi ži-vot, više vedrine, pesmu i veselje te spremu za život.

Predavali su vrsni profesori i učitelji. Učilo se sto-larstvo, kartonažu, radi ilovačom, radi sa raznim papirom; pak provlačenje, izrezivanje, pletenje s likom, pletarstvo, ženski ručni radi i drugo.

Tečaj je svršio sa izložbom na kojoj su bili izlo-ženo veliki broj radova učesnika tečaja. — Tečaj trajao preko tri meseca.

Poučna biblioteka. U Beogradu počela je izlaziti Poučna biblioteka za narod. Godišnje će izaći po 6 knjiga. Pretplata 30 Din. — Spomenica. Uprava U. J. M. u Beogradu (Učit. dom) izdati će II. knjigu. Spomenica donša nekrologe s fotografijama u zadnjem ratovima palih ili izginulih učitelja. Cena 20 Din.

Učiteljski pevski zbor v Sloveniji. Ustanovnega občnega zbora učiteljstva, ki se je vršil 1. t. m. v Ljubljani se je udeležilo nad 50 učiteljev(ic). V krat-kem bo zbor imel prvo vajo.

Nov koledar. Istarska književna zadruga u Trstu i ove godine izdala je svoj Narodni koledar Jurina i Franina za 1926. god. Za srpsko-hrvatski narod u Istri imade veliko značenje svaka knjiga za nj napi-sana i izdana, pa tako i ovaj koledar. Naš narod malo čita, ali on će pogotovo rado primiti u roke koledar, osobito kakov je ovaj. Vešto je sastavljen i uredjen uprav zato, što njegovi urednici znadu, da je našem ljudstvu koledar dnevno u rukama. A pošto je naš Istranin zemljoradnik, isključivo je gradivo odabrano i namenjeno njemu, da ga pouči, da ga pozabavi i oduševi za sve plemenito i dobro. Tako u koledaru se nižu članci i štivo ispremešano: gospodarsko-po-učni, šaljivi, ozbiljni; pesme, proza, slike, poslovice, mudre rečenice. Najveći deo je posvećen gospodarstvu, jer u ovome ovisi spas našeg seljačkog naroda.

Mi ćemo se drugom prigodom potanje osvrnuti na ovaj zaista krasni koledar; a za sada ćemo ga najtop-lije preporučiti našem učiteljstvu.

Dobiva se u upravi Istarske Riječi po 2.50 L ko-mad, —